

VIJESTI

Pregled rada Hrvatskog biospeleološkog društva u 2004. godini

Godina 2004. bila je izuzetno uspješna za hrvatske biospeleologe. Članovi Hrvatskog biospeleološkog društva nastavili su raditi na već postojećim projektima, započeti su neki novi, a bilo je i mnogo biospeleoloških istraživanja u suradnji s drugim speleološkim udrugama.

Prvo veće terensko istraživanje bilo je 31. siječnja i 1. veljače na ogulinskom području, kada su istraživane špilje Zala, Tounjčica, Medvedica i izvor Gojak, unutar HE Gojak. U objektima se ronilo radi fotografiranja i uzimanja uzoraka jedine podzemne slatkovodne spužve na svijetu, hrvatskog endema, ogulinske špiljske spužvice *Eunapius subterraneus*. Uzeti su uzorci vode radi mjerenja fizikalno-kemijskih parametara. Pokrovitelj projekta je britanska fondacija »The Rufford Maurice Laing Foundation« Kraljevskog geografskog društva u Londonu.

Od 19. do 28. ožujka terenski se radilo na Biokovu i području Dubrovnika. Na Biokovu je istraživano 8 jama i 5 špilja. Neki novoistraživani objekti topografski su snimani i nacrtani, a u svima je sakupljan biološki materijal i mjereni su mikroklimatski parametri. Za potrebe biospeleološkog katastra, u okolici Dubrovnika topografski je snimana Močiljska špilja kod Osojnika i špilja Škrabuljica na Sniježnici, a istraživane su još špilje Šipun u Cavtatu i Đurovića jama u Čilipima. Zanimljivost je ove jame što se nalazi u sklopu aerodroma Čilipi, u neposrednoj blizini kontrolnog tornja. U budućnosti će vjerojatno biti turistički uređena.

Sljedeće terensko istraživanje bilo je na otoku Korčuli od 22. do 28. travnja 2004. Topografski su snimljene 4 jame i 3 špilje. Najveće su špilje Pišurka i Jaka-sova spila, te Jama pod Kolač (Glasovinka) duboka 90,5 m. Istraživano je još 14 speleoloških objekata, od čega jedna

špilja i 13 jama, među kojima i trenutno najdublja poznata jama na otoku, Jama pod Bilušinim vrtom, duboka 126 m. Posebnom se ljepotom ističe špilja Samograd, o kojoj je objavljen rad u prošlom broju »Speleologa«. Neke su od istraženih jama anhihalne jame, To su jame u blizini morske obale, u kojima se miješaju slatka i morska voda, što stvara posebne ekološke uvjete. Oni rezultiraju specifičnom, vrlo zanimljivom i slabo istraženom faunom. U svim anihalinim jamama je ronjeno i sakupljan je biološki materijal. Svi su objekti fotografirani, a u nekim je sniman video materijal. U Gradskoj vijećnici u Zagrebu je održano predavanje uz dijapozitive pod nazivom »Špilje i jame Korčule i njihov živi svijet«. Opširnije o rezultatima tog istraživanja možete čitati u ovom broju »Speleologa«.

Početak svibnja istraživano je u novootkrivenoj špilji Vranik kod Lovinca u Lici, a polovicom svibnja sudjelovali smo u turističkom uređenju Gornje Baračeve špilje i njezine okolice, koje je organizirao DDISKF, te uređenju Prvog speleološkog doma u Novoj Kršlji. U isto je vrijeme nekoliko članova

Traženje kukaca u špilji Podrum na Biokovu

foto: Martina Pavlek

U Vilinom stanu

foto: Branko Jalžić

Alpioniscus u Vilinom stanu

foto: Roman Ozimec

društva, u organizaciji SOŽ-a, sudjelovalo na pripremnom istraživanju područja Crnopca.

Od 21. do 30. svibnja opet su posjećeni Biokovo i Dubrovnik. U isto je vrijeme na tom području boravilo nekoliko članova DDISKF-a, s kojima smo uspješno surađivali. Na Biokovu je istraživano 8 špilja i 5 jama, od kojih je najdublja Jama Zečica, duboka 96 m, koja je topografski snimljena. Nakon toga se opet selimo na dubrovačko područje, gdje se završava nacrt Močiljske špilje, istražuju špilja Jezero na Sniježnici i Špilja za Gromačkom vlakom, u kojoj je razina vode bio iznimno niska pa je uočena uska potopljena pukotina kao perspektiva za daljnje napredovanje. Ono će biti moguće samo nakon klesanja poslije kojeg slijedi ronjenje. Obavljeno je fotografiranje kornjaša *Hadesia vasiceki* i rakušca *Typhlogamarus mrazeki*.

U svibnju i lipnju nastavljena su ekološka istraživanja prirodnih i umjetnih speleoloških objekata na području Medvednice koja su započeta još u siječnju i veljači. Zanimljivost ovog istraživanja je otkriće veće količine neeksploziranih minsko-eksplozivnih sredstava u Jami Vrapčanki, čemu je bilo posvećeno dosta medijske pozornosti.

Manja ekipa biospeleologa, u okviru projekta »Matra«, uz suradnju sa stručnjakom EU-a za bioraznolikost, istraživala je u razdoblju od 27. lipnja do

4. srpnja šire područje Velike Kapele. Istraživana su ukupno čak 52 lokaliteta, krška izvora, jame i špilje, od kojih su neki posjećeni i više puta. Neki od posjećениh objekata jesu: Kamačnik, Zeleni vir, Muževa hiža, Mala jama, Vlaška peć, niz izvora iznad Novog Vinodola (uz pomoć starog prijatelja Dragana Pelića), Siničića špilja i Markarova špilja. Pronađen je nov objekt iznad Vidovića izvora, u Drežničkom polju. Značajan je bio posjet Luškoj špilji, u kojoj je otkriven nastavak objekta, a mogao bi biti znatnih dimenzija. Za neke objekte provjere su ili utvrđene točne GK koordinate ulaza, a u svima su mjereni mikroklimatski parametri, skupljana fauna i napravljena opsežna fotodokumentacija. Otkriveni su čak i neki novi, vrlo potencijalni objekti, te novi kanali u već poznatim objektima. Ronjeno je u Crnačkoj špilji, gdje su skupljane spužvice i primijećen kornjaš iz roda *Anophthalmus*. U sifonu su prikupljeni fragmenti velike keramičke posude iz brončanog doba, koji su zatim predani arheologinji Jasmini Osterman na daljnju obradu. Pronađena je špilja Rokinka, u kojoj se skupljala fauna.

Najaktivnije razdoblje bilo je ljeto, odnosno srpanj i kolovoz, kada se je uz nekoliko zajedničkih izlazaka na teren ekipa biospeleologa rasula po cijeloj Hrvatskoj, pri čemu se gostovalo na ekspedicijama i logorima što su ih organizirali naši speleološki odsjeci, društva i klubovi. Radilo se na Papuku (BIUS), Munižabi (SOV), sjevernom (SOV), srednjem (SKUS, SUE) i južnom Velebitu (SOŽ), na Risnjaku i Žumberku (SKS), području Rakovice (DDISKF), otoku Braču (SKOL), a jedna članica je kao gost istraživala na speleološkom kampu u Kladnju, na

U Dolači u Žumberku *foto: Damir Basara*

području BiH. Kraća istraživanja tipskih nalazišta obavljena su na području srednje Dalmacije (Mosor i Biokovo).

Od 15. do 20. kolovoza sudjelovali smo na međunarodnom istraživanju špilje Vjetrenice, u Hercegovini, kao gosti Speleološke udruge »Vjetrenica - Popovo polje« iz Ravnog, zajedno s članovima SO PDS »Velebit« koji su istraživali i crtali nove dijelove špilje. Vjetrenica je trenutno druga špilja u svijetu (iza Postojnske jame u Sloveniji) po broju zabilježenih troglobionata, tj. pravih špiljskih životinja. Ovim istraživanjem utvrdili smo još nekoliko vrsta troglobionata, pa se Vjetrenica opasno približava svjetskom rekordu.

Nakon toga proveli smo nekoliko dana u prekrasnom krajoliku izvorišta rijeke Cetine, na logoru SO »Željezničar«, gdje smo istraživali okolne objekte.

Ronjenje u izvoru Gojak

foto: Marko Lukić

Rh. blaasi u špilji u Bastu

foto: Gordan Polić

Već 26. kolovoza selimo se na sjever, na ogulinsko područje, gdje se nastavljaju istraživanja ogulinske spužvice. Jedan od speleološki značajnijih rezultata je uron u Izvor Zagorske Mrežnice. Prorono je 150 m novog, potpuno nepoznatog kanala, velikih dimenzija, kojemu nismo uspjeli sagledati kraj. Kanal se nastavlja u sličnim gabaritima. Pri ronjenju je primjećeno nekoliko čovječjih ribica, pa je Izvor Zagorske Mrežnice njezino novo nalazište. Ronilo se još i u izvoru Sinjac, Mandelaji, Rudnicama, izvoru Bistraca te posjetile Pećinik špilja, Medvedica, Rebička i Grbina peć.

Početkom jeseni, od 2. do 10. listopada, organizirali smo veće istraživanje na otoku Mljetu i okoliči Dubrovnika. Unatoč prometnoj nesreći, koja je iz stroja izbacila polovicu ekipe, obavljena su predviđena biospeleološka istraživanja na otoku Mljetu. Cilj je bio dvojak, a plan je gotovo u potpunosti ostvaren. Obrađeno je dvanaestak objekata na Mljetu, i nekoliko vrlo zanimljivih novih objekata na području Dubrovnika. Prvo je trebalo prikupiti uzorke planktona u nekoliko anihalinah objekata, što je uspješno obavljeno. Drugi je cilj bio obići, topografski i fotografski snimiti Movricu i Ostaševicu špilju, koje su tipski lokaliteti za više podzemnih vrsta. Na povratku smo pokušali pronaći Čočinu jamu kod Metkovića, ali je nismo pronašli ni uz pomoć vodiča.

Krajem listopada posjećeno je područje Zrinske gore s namjerom istraživanja Špilje kod Šušnjare. Nažalost, na ulaz u špilju slegla se veća količina zemlje, pa ni nakon nekoliko sati kopanja nismo uspjeli otkopati ulaz i ući u objekt. Vjerojatno će biti potrebna veća akcija iskopavanja da se oslobodi ulaz.

Ni ravna nam Slavonija nije mogla pobjeći. Na Papuku smo u suradnji s Parkom prirode i uz pomoć kolega iz nekoliko različitih udruga (SOD, SDK, SUE i SKS) 6. i 7. studenoga istraživali najveću špilju u Slavoniji – Uviraljku, poznatu po velikom broju vrsta šišmiša koje su ondje našle sklonište. Špilja je detaljno topografski snimljena. Proširivanjem postojeće ceste do vojne baze nanesena je šteta tom osjetljivom ekosustavu (u špilji su na nekoliko mjesta uočene i do 10 centimetara široke pukotine nastale tim radovima i poprilično je uznemirena populacija šišmiša). Nakon toga,

na inicijativu Parka prirode, trasa ceste je promijenjena i nadamo se da je načinjena šteta popravljiva. Topografski su snimljene još jedna jama i špilja.

Radilo se i malo bliže bazi, tj. Zagrebu. U suradnji s Parkom prirode Medvednica nastavljena su istraživanja špilje Veternice, u kojoj provodimo konstantni monitoring, te istraživanja drugih speleoloških objekata na Medvednici, a nastavili smo i istraživanja na području Žumberka, koja provodimo u suradnji s upravom Parka prirode i članovima SDS-a.

Konačno, ostvareni su brojni televizijski priloz, od kojih su posebno značajni oni u sklopu znanstvenih emisija »Trenutak spoznaje« i »Znanstvena peti-

Aegopis u špilji za Gromačkom vlakom

foto: Branko Jalžić

ca« na HRT-u. Sudjelovalo se u radio emisijama, na brojnim radionicama, stručnim skupovima, održana su brojna predavanja i drugo. Nekoliko članova društva sudjelovalo je u radu 17. međunarodnog biospeleološkog simpozija u Indiji, gdje smo se već tradicionalno predstavili s nekoliko izlaganja i posterâ. Isto tako tradicionalno smo sudjelovali u radu 5. Skupa speleologa Hrvatske, kako izlaganjima tako i posterskim predstavljanjem. Članovi društva objavili su brojne znanstvene, stručne i popularne radove u raznovrsnim publikacijama. Kraj godine obilježen je intenzivnim radom na Biološkom katas-tru tipskih nalazišta Hrvatske koji će biti objavljen kao suplement u sklopu časopisa »Natura Croatica«. Pribavljeno je na desetke topografskih nacrtâ i skica. Izoliran je i određen veći dio prikupljenog materijala. Terenskim radom obrađivano je 50 speleo-loških objekata.

Značajan događaj je i organizacija izložbe Stopa-ma gromačkog pračovjeka – Život u podzemlju dubrovačkog krša, koja će, u suradnji s Upravom Grada, biti postavljena u Dubrovniku u veljači 2005. godine.

*Jana Bedek
Branko Jalžić
Roman Ozimec
Martina Pavlek*

Mamet B.A.S.E.: iza kulisa

Sredinom listopada vijest o neobičnom sport-skom pothvatu ispunila je stranice svih hrvatskih novina i raznih informativnih i magazinskih emisija na programima svih triju domaćih televizija. Padobranski skok u jamu Mamet na Velebitu, koji je izveo Felix Baumgartner, prešao je međutim i granice Li-jepe Naše. Snimka skoka u jamu, koja je po svojim dimenzijama jedinstvena u svijetu, viđena je doslov-no u cijelom svijetu. Gotovo sve najveće svjetske

televizijske kuće i satelitski kanali na svih pet konti-nenata objavili su vijest u kojoj se uz hrabrog Aus-trijanca u »glavnim ulogama« spominju Mamet, Park prirode Velebit i Hrvatska. Svatko tko je vidio vrhunske fotografije ili televizijsku snimku od koje zastaje dah mogao je zaključiti da iza spektaku-larnog pothvata stoji mnogo veća organizacija od onoga što na prvi pogled izleda jednostavno koliko i nevjerojatno: čovjek se s ruba ogromne jame odrazi i skoči u crni bezdan, da bi nakon pet sekundi slobodnog pada otvorio padobran i sigurno dosko-čio na strmo, kamenito dno.

I zaista, u Mamet BASE projekt (BASE je naziv padobranske vještine u kojoj se ne skače iz aviona već sa čvrstih objekata: zgrada (B – bulidings), antena (A – antennas), mostova (S – spans), litica (E – earth) i, eto, jama, bilo je uključeno više od 40 ljudi, koji su gotovo 10 dana boravili na Velebitu, a pripreme za skok trajale su gotovo dvije godine. I još nešto nije spomenuto u vijestima nakon skoka. Cijeli je projekt naime pokrenut na »domaću« inici-jativu. O dvogodišnjim pripremama za, prema nje-govim riječima, najluđi projekt na kome je ikada su-djelovao, govori Daniel Lacko, direktor tvrtke Multi-sport koja se osim team-building programima bavi i organizacijom i logistikom ovakvih neobičnih sport-skih događaja.

»Već od ranije sam znao za jamu Mamet koja zbog svojih karakteristika, ogromnog ulaznog otvora promjera oko 50 m i dubine od 200 m, ima kultni status kod nas speleologa. Radeći kao sport-event manager za Red Bull, upoznao sam se s Felixom i tada mi je pala na pamet ideja o BASE skoku u jamu. Kada sam mu par mjeseci kasnije pokazao nacrt i fotografije Mameta i pitao misli li da je mogu-će skočiti u jamu, oduševio se idejom. Od trenutka kada je Felix odlučio prihvatiti izazov, projekt se dalje razvijao u tri pravca. Za sam skok brinuo se Felix. Trenirao je u Austriji skačući iz balona na označeni poligon na livadi koji je »glumio« zidove Mameta. Dao je napraviti padobran drugačijih letnih

Divovski otvor jame Mamet

foto: Vlado Božić

svojstava i razmišljao o svim mogućim scenarijima svojega skoka.

Druga stvar bila je TV produkcija. Jedan od najkvalitetnijih svjetskih režisera sportskih dokumentaraca i emisija, Gerald Salmina, prepoznao je u ovom projektu veliki izazov i potencijal. O skoku je odlučio snimiti dokumentarac za koji su na temelju scenarija zanimanje pokazali Discovery Channel i National Geographic. Za film je bilo nužno dobro snimiti skok, a to je pak s obzirom na »scenografiju« bio vrlo složen i tehnički iznimno zahtjevan posao.

I konačno, treća stvar bila je logistika, tj. organizacija boravka na Velebitu, mjere sigurnosti i dobivanje svih potrebnih dozvola. Taj je dio, kao domaćinu, pripao meni. Iako se radilo o vrlo neobičnom i na prvi pogled ekstremno opasnom projektu, odgovorni su u svim nadležnim institucijama prepoznali priliku za globalnu promociju Velebita i Hrvatske. Projekt su od početka podržali iz Parka prirode Velebit, na čijem je području jama, pa iz Državnog zavoda za zaštitu prirode, a naročito sam zahvalan pomoćnici ministra, gospođi Marini Mlakar, iz Uprave za zaštitu prirode Ministarstva kulture, bez čijeg potpisa od skoka ne bi bilo ništa. Tek kada su u bazni logor na Velebitu počeli dolaziti ljudi, postalo je jasno o kako se velikom sportsko-medijskom projektu radi. Tane filmske opreme prevezli smo na

leđima i magarcima do Mameta i u samu jamu, a režiser Gerald Salmina okupio je ponajbolje svjetske snimatelje. Sam skok snimalo je devet filmskih kamera na 35mm filmu, što je iznimno skupa i komplicirana tehnologija, pogotovo ako se uzme u obzir divljina i nepristupačan teren na kojem smo se nalazili. Na samom rubu jame bio je postavljen 8-metarski kran, a postolja za kamere postavljena su u vertikalni položaj na dnu jame. Sve je izgledalo kao na snimanju nekog visokobudžetnog filmskog spektakla. Pravi holivudski »štih« projektu dao je i Joe Jennings, jedan od najpoznatijih svjetskih snimatelja zračnih vratolomija, koji je, između ostalih, snimao hitove »Čarlijevi anđeli«, »Air Force One« i »XXX«.

Za akciju spašavanja u slučaju nezgode bili su spremni članovi Gorske službe spašavanja, a u pripravnosti je bio i privatni helikopter, kako bi eventualni unesrećeni već za 45 minuta bio u austrijskoj bolnici. Sve je, međutim, prošlo bez pogreške. Felixov skok, let i doskok bili su savršeni, baš kao i snimljeni materijal. Stoga nije ni čudo da je vijest o skoku, sasvim neočekivano, medijski nadmašila dva prethodna, na prvi pogled znatno atraktivnija Felixova projekta – prelet kanala La Manche u slobodnom padu i skok sa statue Isusa u Rio de Janeiru. A kako li će tek biti kada iz montaže izađe dokumentarni film?

Daniel Lacko

Baračeve špilje i Javna ustanova Rakovica

Dugogodišnjim zalaganjem speleologa Tihomira Kovačevića, člana »Dinarida«, Društva za istraživanje i snimanje krških fenomena iz Zagreba, počelo je ponovno uređivanje Baračevih špilja i okolice sela Nove Kršlje kod Rakovice.

Baračeve špilje, Gornja i Donja, prvi put su bile uređene za posjet turista još 1892. godine, za koje je u Ogulinu bio osnovan poseban odbor, na čelu s tada poznatim planinarom i geologom Mijom Kišpatićem. Tada je teren neposredno uz špilje i oko izvora Baračevca bio uređen u lijep izletnički park. Nažalost, nakon desetak godina bio je već zapušten. Obnova toga lijepog izletišta započela je tek prije nekoliko godina. Na inicijativu Tihomira Kovačevića u Rakovici je osnovana Javna ustanova (JU) za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području općine Rakovica, a za vršitelja dužnosti direktora izabran je sam inicijator. Sjedište JU je u Novoj Kršlji (47 245 Rakovica, Nova Kršlja bb, tel/fax: 047-782-007 i 782-113 ili 098-9390-566). Svečano osnivanje JU zbilo se u Novoj Kršlji 24. rujna 2004., prilikom službenog otvorenja izletišta Baračevca i uređenja Gornje špilje za posjećivanje. Za tu je priliku tiskana iznimno lijepa pozivnica i uređen je okoliš. Uređen je put od asfaltna ceste Rakovica – Nova Kršlja do izletišta uz izvor

*Detalj iz Gornje Baračeve špilje
foto: Vlado Božić*

Prvi posjetitelji u Gornjoj Baračevoj špilji

foto: Vlado Božić

Izletište Baračevac

foto: Vlado Božić

Baračevac, uređene su staze do špilja, postavljen je kiosk za prodaju ulaznica i raznog promidžbenog materijala, postavljeni su stolovi i klupe uz staze, izgrađeno je spremište za kacige i akumulatorske svjetiljke za posjetitelje i uređen je put kroz Gornju špilju (nogostupi i ograde). U izletištu, uz izvor, povremeno se organizira i jahanje na konjima obližnjih seljaka. Prilikom uređenja izletišta pronađena je treća, Nova Baračeva špilja (otkopan je davno zarušen ulaz), koja će, kao i Donja špilja, u dogledno vrijeme biti uređena za posjećivanje.

No, to nije sve. U planu je oživljavanje cijelog područja od Rakovice do Korane, kako u gospodarskom tako i turističkom smislu. Usto, cijelo je područje speleološki raj. Tu se nalazi špiljski sustav Panjov ponor – Varićakova špilja, drugi po dužini u Hrvatskoj, dugačak više od 11 km, i još mnogo špilja i manjih jama. U mnogim špiljama ima vodenih tokova pa se u Novoj Kršlji već nekoliko godina održavaju speleoroniolački logori, na kojima uz domaće speleoroniocce sudjeluju i strani. U svim špiljama toga područja žive brojne podzemne životinjske vrste pa na logorima uvijek sudjeluju i speleobiolozi, koji ih proučavaju. Zaslugom DDISKF-a otvoren je i prvi hrvatski speleološki dom, dostupan svim speleolozima.

Javnu ustanovu podupiru Općina Rakovica i Turistička zajednica općine pa se treba nadati da će dosadašnji napor njezina inicijatora i stanovnika općine uroditi plodom i da će se ostvariti zamišljeni ciljevi, jer je dobro počelo. Već je tijekom ljeta 2004., unatoč radovima, izletište i špilju posjetilo nekoliko tisuća domaćih, ali i stranih posjetitelja (voditeljice govore engleski, njemački i talijanski). Nije naodmet reći da su u tom području već uređene i obilježene biciklističke staze pa izletište posjećuju i biciklisti.

U izletištu se mogu nabaviti prospekti, razglednice i knjižice o špiljama (autora T. Kovačevića), na hrvatskom i engleskom jeziku. Tu se može dobiti i žig planinarske obilaznice »Špiljama Lijepe Naše«.

Lijep primjer kako treba predstaviti nadzemne i podzemne ljepote naše domovine.

Vlado Božić

